

Streszczenie

Praca jest wynikiem badań nad stylami przywództwa w ruchu pentekostalnym ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu polskiego. Przyjęta metoda eksploracyjna, jaką jest teoria ugruntowana, oprócz badań nad przyjmowanymi przez pastorów stylami przywództwa, umożliwiła także wygenerowanie szczególnych dla tego przywództwa pojęć, wyodrębnienie czynników na to przywództwo wpływających oraz mechanizmów je tworzących. Postępowanie badawcze pozwoliło także na odkrycie zależności zachodzących pomiędzy poszczególnymi elementami tegoż przywództwa oraz interakcji powstających pomiędzy pastorem, a członkami wspólnoty. Podejmowanie rozważań na temat przywództwa w ramach wydziałów teologicznych jest w Polsce zjawiskiem stosunkowo nowym. Niemniej niniejsza dysertacja odkrywa, że idea przywództwa jest obecna w Kościołach nurtu pentekostalnego i funkcjonuje jako jedna z koncepcji postrzegania roli pastora. Korzystanie z metody pochodzącej spoza kanonu nauk teologicznych otworzyło pole do odejścia od prekonceptualizacji na rzecz prób poznania tego „jak jest”, jednocześnie dając możliwość zachowania eklezjologicznej perspektywy badanego zjawiska. W efekcie wykorzystanie teorii ugruntowanej jako metody analizy jakościowej pozwoliło na określenie stylów oraz budowanie modelu przywództwa pastorów w polskim ruchu pentekostalnym, przyjmując główne pole badawcze Kościół Zielonoświątkowy. Otworzyło także możliwość rozpoznania wyzwań, zagrożeń oraz deficytów tkwiących w zjawisku przywództwa kościelnego.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów. Pierwsza części pracy obejmuje trzy rozdziały o charakterze teoretycznym. Znajdują się w niej, w następującej kolejności: rozdział obejmujący omówienie percepcji urzędu duchownego w tradycji pentekostalnej, następnie rozdziały poświęcone temu, jak rozwijała się myśl o przywództwie, wkraczając najpierw na teren nauk społecznych, aby w końcu znaleźć się także na polach teologii. Druga część pracy stanowi przedstawienie efektów badań nad przywództwem pastorów w ruchu pentekostalnym, z uwzględnieniem otoczenia oraz eklezjalnego środowiska, w którym to przywództwo przebiega.

Rozdział pierwszy poświęcony został rozważaniom dotyczącym percepcji urzędu pastora w eklezjologii pentekostalnej. Rozpoczyna się on od omówienia zagadnień związanych z postrzeganiem urzędu duchownego w historii protestantyzmu.

Początkowe podrozdziały skoncentrowane są na eklejzologicznych koncepcjach urzędu kościelnego, które powstały w okresie pierwszej oraz drugiej fali Reformacji, czyli w XVI i XVII w. Postępowanie to umożliwiło odnalezienie źródeł, do których sięga zielonoświątkowa teologia, aby wypracować własne eklejzologiczne idee. Przyjęte podejście określone jest terminem „perspektywy genetycznej” i niesie w sobie możliwość posiadania punktów wyjścia dla prowadzenia teologicznego namysłu nad poszczególnymi zagadnieniami, bez odrywania ich od tego, jak kształtowała się one w historii chrześcijaństwa. W drugiej części rozdziału przedstawiona została eklejzologiczna koncepcja urzędu kościelnego w tradycji pentekostalnej. Rozdział kończąc rozważania omawiające przyjmowaną przez Kościół Zielonoświątkowy interpretację urzędu pastora.

Rozdział drugi skoncentrowany jest na zgłębieniu zagadnień związanych z istotą myśli o przywództwie. Celem takiego podejścia było ukazanie, jak idea przywództwa kształtowała się poprzez wieki, w jakich kierunkach ewoluowała, oraz gdzie znajdują się korzenie współczesnych podejść do omawianego zagadnienia. Rozdział rozpoczyna się od omówienia rysu historycznego myśli o przywództwie obejmującego okres od antyku do czasów nowożytnych. Szczególne miejsce poświęcono w nim analizie historii chrześcijańskich interpretacji przywództwa, ogniskując zainteresowanie badawcze na czasach Kościoła pierwotnego oraz poglądach Augustyna z Hippony i Marcina Lutra. W osobnym podrozdziale umieszczono natomiast rozważania dotyczące poreformacyjnych zjawisk w historii Kościoła, które stały się fundamentem dla zaistnienia idei przywództwa w środowiskach ewangelikalnych i zielonoświątkowych, jako jednej z koncepcji sprawowania funkcji kościelnych. Ostatnia część rozdziału drugiego skonsolidowana jest, po pierwsze wokół zagadnień związanych z powstawaniem oraz rozwojem teorii przywództwa, po drugie wokół prezentacji tych modeli przywództwa, które zawierają w sobie elementy powszechnie uznawane za korelujące z chrześcijańskimi koncepcjami przywództwa, jak: przywództwo charyzmatyczne, przywództwo transformacyjne i przywództwo służebne.

Rozdział trzeci omawia istniejący od pięciu dekad proces wprowadzania zagadnienia przywództwa na teren teologii. Wstępem do tej części rozważań jest pochylenie się nad problemem ujęcia przywództwa w modele teoretyczne. Pojawiające się wyzwania, wynikają bowiem z trudności w uzyskaniu kategorii według, których można przywództwo klasyfikować, a także z wielości czynników je tworzących.

Następna część rozdziału poświęcona jest założeniom teologii jako nauki oraz dyskusji, która toczy się wśród badaczy na temat możliwości dokonywania namysłu nad przywództwem w dyscyplinach teologicznych. Przedstawione zostały tutaj główne kierunki studiów oraz kluczowe dla toczącej się polemiki prace. Nastąpiło także zreferowanie postępowań badawczych i pól teologii w ramach, których obecnie pojawia się najwięcej publikacji dotyczących przywództwa, a są to: etyka teologiczna, teologia biblijna, teologia praktyczna oraz misjologia. W końcowej części rozdziału uwaga badaczki skoncentrowana została na uzasadnieniu słuszności teologicznego namysłu nad przywództwem.

Rozdział czwarty prezentuje efekty tego etapu procesu badawczego, którego zadaniem było uzyskanie informacji na temat otoczenia oraz środowiska przywództwa pastorów. Jest to postępowanie zgodne ze współczesnym podejściem do badań nad przywództwem, gdzie za kluczowe dla dokonywanych interpretacji uznaje się zidentyfikowanie kontekstu, w którym ono występuje. Rozdział ten w pierwszej jego części skoncentrowany jest na rozpoznaniu, przeanalizowaniu oraz deskrypcji otoczenia pastora, składającego się z wymiaru społecznego, kulturowego i prawnego społeczeństwa polskiego. Scharakteryzowane zostały w nim również takie procesy zachodzące we współczesnym społeczeństwie, jak: zmienność, konkurencyjność czy dekonstrukcja wartości. W drugiej części rozdziału znajduje się objaśnienie środowiska przywództwa pastorów na przykładzie Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce. Dokonano tutaj analizy aspektów związanych z historią Kościoła, także jego doktryną, polami formacji duchownych czy strukturą. Osobny podrozdział poświęconono odkrytym podczas badań ideom, będącym rodzajem „myśli przewodnich” wyznaczających cele działań tegoż Kościoła.

Rozdział piąty stanowi część empiryczną pracy i zawiera opis rezultatów postępowania badawczego prowadzonego wśród pastorów. Przedstawiony został w nim wygenerowany w trakcie badań model przywództwa w procesie, zawierający style przywództwa pastorów w ruchu pentekostalnym na przykładzie Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce. Budowa rozdziału odzwierciedla poszczególne etapy pracy badawczej, które wynikały z zastosowanych procedur teorii ugruntowanej. W rozdziale piątym, następuje więc stopniowe referowanie odkrywanych dominant przywództwa pastorów. Wśród nich znajdują się między innymi czynniki wpływające na proces przywództwa pastorów, jak drogi formacji oraz wpływ innych osób lub

środowisk kościelnych. Następnie mechanizmy tworzące proces przywództwa pastorów, do których należą zjawiska postępu (np. proces rozwoju pastora) i zjawiska wpływu (np. zespół postaw prezentowanych przez pastorów).

Dysertacja zawiera obszerną bibliografię, obejmującą źródła, monografie, artykuły także materiały zamieszczone w internecie. Znaczną jej część obejmują publikacje w języku angielskim, co wynika z charakteru pracy. Do dysertacji dołączono również aneksy, które tworzą uzupełnienie prezentowanych w tekście informacji, służą zilustrowaniu wybranych treści lub są kopią pozyskanych w trakcie badań dokumentów.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Julie Drewnica".

Abstract

This paper is the result of research into the styles of leadership in the Pentecostal movement with particular emphasis on the Polish context. The adopted exploratory method, which is grounded theory, made it possible to generate concepts specific to the leadership of pastors, to isolate the factors influencing this leadership and the mechanisms that create them. The research process also revealed the interdependencies between the different elements of such leadership and the interactions that arise between a pastor and the members of the fellowship. The study of leadership within theological faculties is a relatively new phenomenon in Poland. Nevertheless, this dissertation reveals that the idea of leadership is present in the Church and functions as one of the concepts of perceiving the role of the pastor. Using a method from outside the canon of theological science opened the field to move away from pre-conceptualization to an attempt to know “how it is”, while at the same time providing the opportunity to retain a theological perspective on the studied phenomenon where it was an integral part to pastors’ leadership. As a result, the use of grounded theory as a method of qualitative analysis allowed building a model of pastors’ leadership in the Pentecostal movement with particular emphasis on the Pentecostal Church in Poland. It also opened up the possibility of identifying the challenges, threats and deficits inherent in the phenomenon of church leadership.

The dissertation consists of five chapters. The first part of the paper includes three theoretical chapters. It includes, in the following order: a chapter embracing the perception of the office of pastor in the pentecostal tradition, then the chapters represent how the thought of leadership developed, first entering the field of sociology, and finally entering the field of theology as well. The second part of the paper presents the results of research on the leadership of pastors in the Pentecostal Church, taking into account the environment and ecclesial setting in which this leadership takes place.

The first chapter is focused on considerations regarding the perception of the office of pastor in pentecostal ecclesiology. It begins with a discussion of issues related to the perception of the office of pastor in the history of Protestantism. The initial subchapters centred on the ecclesiological concepts of the church office that arose during the first and second waves of the Reformation, that is, in the sixteenth and

seventeenth centuries. This procedure made it possible to find the sources to which pentecostal theology use in order to develop one's own ecclesiological ideas. The approach taken is called the "genetic perspective" and offers the possibility of having starting points for theological reflection on particular issues, without diverting them from how they developed in the history of Christianity. The second part of the chapter presents the ecclesiological concept of the church office in pentecostal tradition. The chapter ends with considerations on the interpretation of the office of a pastor adopted by the Pentecostal Church.

The second chapter focuses on exploring issues related to the essence of leadership thought. The purpose of such an approach was to show how the idea of leadership developed over the centuries, in which directions it evolved, and where the roots of modern approaches to the issue are located. The chapter begins with a historical overview of leadership thought from antiquity to the present. It pays special attention to the analysis of the history of Christian interpretations of leadership, focusing research on the times of the early church and the views of Augustine of Hippo and Martin Luther. In a separate subsection, however, there are reflections on post-Reformation phenomena in the history of the Church, which became the foundation for the emergence of the idea of leadership in evangelical and Pentecostal circles, as one of the concepts of exercising church functions. The last part of chapter second is consolidated, firstly on issues related to the formation and development of leadership theories, and secondly on the presentation of those leadership models which incorporate elements commonly recognized as correlating to Christian leadership concepts, such as charismatic leadership, transformational leadership and servant leadership.

The third chapter discusses the process of introducing leadership into theology that has been in existence for the past five decades. The introduction to this part of the discussion considers the problem of presenting leadership in theoretical models. The challenges that arise are due to difficulties in obtaining categories according to which leadership can be classified as well as to the multitude of factors that create them. The next part of the chapter is devoted to the assumptions of theology as a science and the discussion that is taking place among researchers on the possibility of thinking about leadership in theological disciplines. The main areas of study and key works for the ongoing polemic are presented here. There was also a presentation of research proceedings and fields of theology, within which most publications on leadership are

currently published, namely: theological ethics, biblical theology, practical theology and missiology. At the end of the chapter, the researcher's attention was focused on the justification for the theological thought of leadership.

The fourth chapter presents the effects of this stage of the research process aimed at obtaining information on the environment and setting of pastoral leadership. This is in line with the contemporary approach to research on leadership, where identifying the context in which it occurs is considered crucial for interpretation. The first part of this chapter focuses on the recognition, analysis and description of the pastor's environment, which consists of the social, cultural and legal dimensions of society. It also features processes in modern society such as variability, competitiveness and the deconstruction of values. In the second part of this chapter, there is an explanation of the pastor's leadership environment, based on the example of the Pentecostal Church in Poland. Here, an analysis has been made regarding aspects related to the history of the Church, including its doctrine, fields of spiritual formation and structure. A separate subchapter was devoted to ideas discovered during research, which are a kind of "guiding thoughts" that set the goals of the Church's activities.

The fifth chapter is the empirical part of the work and describes the results of the research conducted among pastors. It presents the model of leadership in process generated during the research, containing the styles of leadership of pastors in the Pentecostal movement based on the example of the Pentecostal Church in Poland. The design of the chapter reflects the individual stages of the research work which resulted from the applied procedures of grounded theory. Chapter four, therefore, makes a gradual reference to the discovered dominants of pastors' leadership. These include factors that influence the pastoral leadership process, such as paths of formation as well as the influence of other people or church environments. Then the mechanisms that make up the pastoral leadership process, which include the phenomena of progress (e.g. a pastor's development process) and the phenomena of influence (e.g. a set of attitudes presented by pastors) are presented.

The dissertation contains a comprehensive bibliography, including sources, monographs, articles and materials posted on the Internet. A significant part of it consists of publications in English, which results from the nature of the work. The dissertation is also accompanied by appendices that supplement the information

presented in the text, which serves to illustrate the selected content or are copies of documents obtained during the research.

Jelise Rodewald